

Den store myredød

Den 19. juni 1920 iagttog J. P. Kryger ved Luisehøj i Tisvilde hegn mange tusinde døde myrer liggende på en skovsti over en strækning af 36 m. Kryger publicerede sine iagttagelser i »Entomologiske Meddelelser« (Bd. 13, p. 289–92), men gjorde ikke forsøg på at finde den egentlige årsag til fænomenet.

I begyndelsen af juli 1969 iagttoges i Sondrup bakker nær Horsens en tilsvarende masseforekomst af døde myrer. Desværre fik jeg ikke dette år lejlighed til at undersøge forholdet nærmere.

Imidlertid gentog myredøden sig igen i sommeren 1970 på nøjagtig samme sted og i samme omfang. Jeg mente derfor, at fænomenet burde undersøges. Flere mulige årsager blev gennemprøvet. En af dem var baseret på tanken om, at myrerne kunne være befængt med en virus eller anden snylter. På en isoleret lokalitet ca. 40 km borte blev en *Formica pratensis* tue podet med både myrer og tuemateriale fra den dødsramte lokalitet. En anden mulighed var giftstoffer. Tilstødende marker var blevet besprøjet med midler mod kartoffelskimmel, men samtaler med ejerne af markerne viste, at andre gifte ikke havde været anvendt. En prøve af giftstoffet i den brugte fortynding blev hældt direkte på myrevejene til ovennævnte *pratensis*-tue, som tidligere var blevet podet. Begge disse forsøg gav et negativt resultat, idet ingen myrer fandtes døde.

Straks ved det tidlige forårs begyndelse i 1971 besluttedes det at iværksætte en undersøgelse. Talrige observationsture, ofte 2–3 gange ugentlig på forskellige tider af døgnet, blev gennemført hele sommeren igennem, indtil myredøden, som igen i sommeren 1971 var en realitet, fuldstændig ophørte omkring midten af juli.

Lokalitetens bundvegetation blev ofte undersøgt med lup for at få konstateret de henliggende myrers art og antal. Det er blevet konstateret, hvorfra de mange myrer kom, og deres adfærd på lokaliteten er blevet iagttaget. Lokaliteten er en stærk soleksponeret sandbrink, hvis side vender direkte mod syd og afgrænses af en sandet markvej. Mod nord oven for brinken findes en granbevoksning, hvis tæthed øges fra år til år.

Allerede under de første iagttagelser i april fik jeg en formodning om, at den egentlige grund til myredødsfaldene skyldtes den tilstødende granbevoksning, som hastigt voksede sig så tæt, at de mange myresamfund, som havde etableret sig i dette område, var nødsaget til gradvist at fortrække år for år. Som den naturligste løsning har myrerne valgt at trække ud mod skovbrynet (dvs. sandbrinken), som i forvejen var tæt besat med mange myrearter. Efter en varmeperiode i midten af april sås allerede mange døde myrer mellem vegetationen på sandbrinken, og *Tetramorium caespitum* havde slæbt mange myrer sammen ved sine redeindgange. Den 15. april, hvor luftens temperatur kl. 13.30 var 19° C., blev bemærket en vældig aktivitet, som udløste mange individuelle kampe mellem de tilstedeværende myrearter.

Myrernes mest hektiske periode er fra ca. 15. april til ca. 15. august, og navnlig de tre første måneder er afgørende for artens fortsatte eksistens på en given lokalitet. I den periode skal yngelen opdrættes, og for at skaffe den nødvendige føde og sikre en solrig plads til de store larver og pupper foregår på en så tæt besat lokalitet en planløs vandring over fremmed territorium. Dette forhold indebærer, at lokaliteten bliver overbefolket, og blandt myrerne opstår efterhånden en del uro, som udvikler sig til en slags stress. De fremtrængende myrer fra granbevoksningen er fremmede og der opstår utallige individu-

Den store myredød

elle kampe, som på lokaliteter, hvor den økologiske ramme er afstemt, ikke volder de samme hindringer for et normalt myreliv.

Gennem 4 års iagttagelser har jeg bl. a. konstateret, at fem *Formica rufa* tuer er blevet forladt mellem granerne, og ved skovbrynet er der gjort talrige forsøg på nye tuedannelser, som hastigt er blevet forladt, for senere igen at blive overtaget af andre optimister. Oprindeligt var skovbrynet over de observerede 50 m besat med to stærke kolonier af *Formica truncicola*. Arten blev fordrevet ca. 50 m længere østpå af *Formica rufa*, som nu tilsyneladende er ved at blive tilintetgjort af *Formica pratensis*. Denne arts tilstedeværelse på lokaliteten iagttoges første gang for 2 år siden, hvor den havde indrettet sig mellem rødderne på en markbynke. Denne plads er forladt til fordel for de halvt udslattede tuer.

Af de indsamlede døde insekter fra bundvegetationen på lokaliteten er størstedelen myrer af slægten *Formica*, men alle de tilstedeværende myrearter og også andre insekter er repræsenteret. Sammenhobningen af de døde insekter fremkommer ved myrernes instinktive trang til, selv i fortvivlede situationer, at flytte rundt med og skille sig af med de døde dyr, deriblandt også andre småinsekter og hudskeletdele af større biller og bier. Mange tusinde dyr bliver på denne måde slæbt ud til kanten af sandbrinken, hvorfra de sluttelig blæser sammen i riller og småfordybninger på markvejen nedenunder. Fænomenet bliver derved særlig iøjnefaldende. Lokaliteterne ved Tisvilde hegn og Sondrup bakker er sikkert blot velegnede til at fremvise tydelige eksempler på følgerne af en overbefolkning, som på andre lokaliteter i større eller mindre grad bliver overset.

Chr. Skøtt

Ll. Nygade 3,
8700 Horsens, Danmark.